

10. SINIF

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

3. Ünite

1. **I. Metin**

Ser-nâme-i muhabbeti cânâna yazmışam
Hasret risâlesin varak-ı câna yazmışam

Nâlişlerini derd ile bîçâre bülbülün
Bâd-ı sabâ eliyle gülistâna yazmışam

Zülfün hikâyetini gönülde misal idüp
Gam kıssasını levh-i perişana yazmışam

II. Metin

Gitdi ol dem o karâr itdi olar
Yemliha kardaşların gördi sorar

Didi eglendün ne denlü oldı nevm
Didiler yâ bir gün ü yâ bazı yevm

Didi üç yüz dahı tokuz yıl tamâm
Bilki bunda yatmışuz biz ve's-selâm

Aşağıdakilerden hangisi bu iki metnin ortak özelliği değildir?

A) Aruz ölçüsüyle yazılmaları
B) Nazım birimlerinin beyit olması
C) Gazel nazım şekliyle kaleme alınmaları
D) Ahenk unsurlarından yararlanılması
E) Dönemlerinin dil özelliğini yansıtmaları

2. A benim bahtiyarım
Gönlümün tahtı yârim
Yüzünde göz izi var
Sana kim baktı yârim

Bu dizelerdeki söz sanatlarının anlama katkısıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Duyguların somutlaştırılmasına yardımcı olmuştur.
B) Anlatılmak istenenlerin daha güçlü dile getirilmesini sağlamıştır.
C) İmgeler oluşturarak farklı çağrışımlarla anlamı zenginleştirmiştir.
D) Dizeleri basitlik ve sıradanlıktan uzaklaştırmıştır.
E) Dizelere her okuyucunun anlayabileceği bir nitelik kazandırmıştır.

3. Türlüg çeçek yarıldı
Barçın yadım kerildi
Uçmak yeri körüldi
Tumluk yana kelgüsüz

(Rengârenk çiçekler açıldı
İpek yaygılar serildi
Cennet yeri görüldü
Soğuklar artık gelmez.)

Bu dizelerle ilgili olarak,

I. Batı etkisindeki Türk edebiyatına ait bir nazım biçimidir.
II. Uyak düzeni "aaab" biçimindedir.
III. Nazım biçimi koşuktur.
IV. Zengin uyak vardır.

yargılarından hangileri doğrudur?

A) I ve II. B) I ve III. C) II ve III. D) II ve IV. E) III ve IV.

4. Yunus senin methin eder dillerde
Dillerde dillerde her gönüllerde
Arayı arayı gurbet illerde
Ya Muhammed canım arzular seni

Bu dörtlükle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

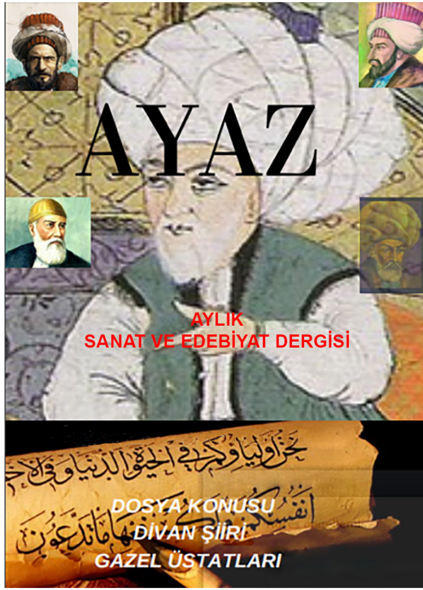
A) Yarım uyak kullanılmıştır.
B) Ek hâlinde redife yer verilmiştir.
C) Lirik şiir türüne örnektir.
D) Bir şiirin son dörtlüğüdür.
E) Âşık edebiyatından alınmıştır.

5. Gevheri ümidim Hak'tan
Yandı bu bağrım firaktan
Ey efendim derd-i aşktan
Ölürüm kimseler bilmez

Bu dörtlük ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Bir semainin son dörtlüğüdür.
B) Tam uyak kullanılmıştır.
C) Nida sanatına yer verilmiştir.
D) Âşık tarzı halk şiirine örnektir.
E) Düz uyak örgüsüyle yazılmıştır.

6. Aşağıda edebî bir derginin kapağına yer verilmiştir.

Buna göre içerik olarak değerlendirildiğinde aşağıdaki beyitlerden hangisinin 'Ayaz' adlı derginin bu sayısında yayımlanması beklenemez?

A) Nedür bu handeler bu işveler bu nâz u istiğnâ
Nedür bu cilveler bu şîveler bu kâmet-i bâlâ

B) Aşk derdiyle hoşem el çek ilacımdan tabib
Kılma derman kim helakim zehri dermanındadır

C) Nefî vâdî-i kasâ'idde suhan-perdâzdır
Olamaz ammâ gazelde Bakî vü Yahya gibi

D) Zerredir ammâ ki tâb-ı âfitâb-ı aşk ile
Rûzigârın şemse-i tâk u revâkıdır gönül

E) Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz
Biz neşâtın da gamın da rûzgârın görmüşüz

7. Gazel ve kaside yapı bakımından benzerlik gösterir. Sadece yapıya bakılarak bir şiirin gazel ya da kaside olduğunu tespit etmek zordur. Fakat gazel ve kaside işledikleri konu bakımından birbirinden ayrılır.Gazelde aşk, sevgili, ayrılık gibi konular işlenirken kasidede din ve devlet büyükleri övülür. Bu sebeple içeriğe bakılarak gazel ve kaside birbirinden ayırt edilebilir.

Buna göre verilen beyitlerden hangisi kasideden alınmış olabilir?

A) Beni cândan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı

B) Can ver gönül ol gamzeye kim bunca zamandır
Cân içre seni sakladığım ânın içindir

C) Gitti başından gönül ol serv-kaddin sâyesi
Ağla kim idbâra tebdîl oldu ikbâlin senin

D) Cân ü ten oldukça benden derd ü dâğ eksük değül
Çıhsa cân hâk olsa ten ni cân gerek ni ten bana

E) Bir cam sun Allah için bir kase de ol mah için
Ta meth-i Şahenşah için alam ele levh u kalem

8. Benüm şi'rüm bigi dürler düzilmiş gûşvâr olmış
Yaraşur şeh kulagında bu dürr-i şâhvâr olsun

(Benim şiirim gibi inciler dizilmiş, kulaklara küpe olmuş. Çünkü sultan kulağında şahlara yakışan bu inciler bulunmalıdır.)

Bu beyit, kasidenin hangi bölümünden alınmıştır?

A) Nesib B) Tegazzül C) Fahriye
D) Methiye E) Dua

MEB 2020 - 2021 • Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü

9. Deli gönül ile düştük bir cenge,
Hikmeti sorulmaz iştir bu gönül.
Günden güne girer her türlü renge,
Bazı solar gâh kumaştır bu gönül.

Bu dörtlük aşağıdaki nazım şekillerinden hangisiyle söylenmiş olabilir?

A) Koşma
B) Varsağı
C) Semai
D) Şathiye
E) Mani

10. Fâriğ olmam eylesen yüz bin cefâ sevdim seni
Böyle yazmış alnıma kilk-i kazâ sevdim seni
Ben bu sözden dönmezem devr eyledikçe nüh felek
Şâhid olsun aşkıma arz u semâ sevdim seni

Bu şiirle ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Aruz ölçüsüyle kaleme alınmıştır.
B) Yarım kafiye kullanılmıştır.
C) Sözcük hâlinde redif vardır.
D) Yabancı tamlama kullanılmıştır.
E) Çapraz uyak örgüsüyle yazılmıştır.

11. Edebiyat öğretmeni, iki şiir örneğini biçim ve içerik açısından incelemesi için Ayşenur'a ödev vermiştir. Ayşenur yaptığı araştırma sonucunda elindeki örneklerin özelliklerini şu şekilde belirlemiştir:

1. Şiirin dizelerindeki hece sayıları birbirine eşittir (11 hecelidir), şiir dörtlüklerden oluşmaktadır ve kafiye dizilişi "abab-cccb-…" şeklindedir. Şiir biçimce halk edebiyatı şiir geleneğinden yararlanılarak yazılmıştır. Teması tabiat sevgisidir.

2. Şiirin dizelerindeki hece sayıları birbirine eşittir hem de heceler simetrik olarak (açık-kapalılık yönünden) dizilmiştir. Şiir beyitlerden oluşmaktadır ve şiirin kafiye dizilişi "aa-bb-cc…" şeklindedir. Şiir divan edebiyatı şiir geleneğinden yararlanılarak yazılmıştır. Teması aşktır.

Ayşenur bu belirlemelere göre bu şiirlerin nazım biçimleri ile ilgili aşağıdaki çıkarımlardan hangisine ulaşmış olmalıdır?

A) Birinci şiirin nazım biçimi koşma, ikincisininki ise mesnevidir.
B) Birinci şiirin nazım biçimi semai, ikincisininki ise gazeldir.
C) Birinci şiirin nazım biçimi semai, ikincisininki ise kasidedir.
D) Birinci şiirin nazım biçimi varsağı, ikincisininki ise kasidedir.
E) Birinci şiirin nazım biçimi koşma, ikincisininki ise kasidedir.

12. I. Sabâ Mesîh-dem olub bahârdan bu gece
Hıtâ'ya benzedi gülşen nigârdan bu gece

II. Müzeyyen oldu reyâhin bezendi bâğ-ı çemen
Meğer ki bağa haber geldi yârdan bu gece

III. Renk aldı özge ateşimizden şarâb ü gül
Peymâne söylesün bunu gülzâr söylesün

IV. Hâk -i pâyine yetem der ömrlerdir muttasıl
Başını taştan taşa (v)urup gezer âvâre su

V. Ey dost senin yoluna canım vereyim Mevlâ
Aşkını komayayım od'a gireyim Mevlâ

Numaralandırılmış beyitlerden hangilerinde telmih (hatırlatma) sanatına başvurulmuştur?

A) I ve II.
B) I, II ve III.
C) I, III ve V.
D) II, III ve IV.
E) III, IV ve V.

13. Yıktılar kalamızı
Sürdüler balamızı
Daha can boğazdayken
Çektiler salamızı

Ah Kerkük yüz ak Kerkük
Her zaman yüz ak Kerkük
Ölseydim düşmeseydim
Men sennen uzak Kerkük

Elinde yâd elinde
Öt bülbül yâd elinde
Bir diyar mezar olsun
Kalmasın yâd elinde

Can Kerkük canan Kerkük
Her söze kanan Kerkük
Kalıpdı yardan uzak
Mum kimin yanan Kerkük

Bu türküden, aşağıdaki değer ve kavramlardan hangisi çıkarılamaz?

A) Özgürlük B) Yardımseverlik C) Özlem D) Gurur E) Memleket sevgisi

14. Divan şairleri, genellikle soyut sevgiliye besledikleri duyguları kaleme alır. Ancak bunun okuyucuda gerçekmiş izlenimi uyandırması için “sen” dilini kullanmayı tercih ederler.

Aşağıdaki beyitlerin hangisinde hitap edilen kişi diğerlerinden farklıdır?

A) Ağyarı sürüp gönlüm evin halvet edindim
Ta kim gele ol yar ona mihman ola bir gün

B) Gittin amma kodun hasret ile canı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yaranı bile

C) Mest-i nazım kim büyüttü böyle bi-perva seni
Kim yetiştirdi bu güna servden bala seni

D) Senin yüzün güneştir yoksa aydır
Canım aldı gözündeki ne eydir

E) Değildim ben sanâ mâil sen etdin aklımı zâil
Bana ta’n eyleyen gaafil senî görgeç utanmaz mı

15. I. Nesîm âteş çıkardı gonca-i çeşm-i ümîdimden
Bıraktı gülşen-i âmâlime berk-i bahâr âteş

II. Meh ü mihrin senin olsun felek biz îd-gehlerde
Hilâl ebrûların hurşîd-i tâbân olduğun gördük

III. Yokmuş bir âha ey gül-i ra’nâ tahammülün
Bağrın ne yaktın âteş-i hasretle bülbülün

IV. Hünerin var ise bir şehrde bir ârif bul
Yoksa her karyede bir nice bahâdır bulunur

V. Âlûde-i hûndur yine dâmân ü girîbân
Ey gamze-i hûn-hâr gazâdan mı gelürsün

Numaralanmış beyitlerden hangisi gazelin matla bölümünden alınmıştır?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

16. Gazel, divan şiirinde beyit sayısı 5 ila 15 arasında değişen; kafiye düzeni “aa, ba, ca…” olan ( ) aşk, ayrılık, hasret ( ) tasavvuf gibi konuların işlendiği nazım şeklidir ( ) Gazelin ilk beytine “matla”, son beytine ise “makta” adı verilir. Bu nazım şeklinin Türk edebiyatında büyük temsilcileri vardır ( ) Fuzuli, Baki, Şeyh Galip, Taşlıcalı Yahya Bey ( )

Bu parçada yay ayraçla belirtilen yerlere getirilmesi gereken noktalama işaretleri aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

A) (;) (,) (.) (:) (…) B) (,) (;) (.) (:) (…) C) (;) (,) (.) (;) (…)
D) (;) (,) (.) (;) (.) E) (,) (,) (.) (:) (.)

17. (I) Halk edebiyatı şiir geleneği üç ana kolda ilerlemiştir: anonim halk şiiri, aşık tarzı halk şiiri ve dinî-tasavvufî halk şiiri. (II) Halk şiiri gerek içerik gerekse tema bakımından İslâmiyet'in kabulünden önceki Türk şiir geleneğiyle benzerlikler gösterir. (III) Bu şiir geleneğinde mani, koşma, türkü, semai gibi nazım biçimleri kullanılmış; şiirler temaları bakımından güzelleme, koçaklama, taşlama, ağıt gibi adlar almıştır. (IV) Halk şiirinde soyut öğelerden çok somut öğelerin, hayalî güzellerden çok gerçek güzellerin, olağan üstü olay ve olgulardan çok günlük hayatın gerçeklerinin ağır basması söz konusudur. (V) Bu şiir geleneğinde eser verenlerin birçoğu, düzenli bir eğitimden geçmemiş; halkın içinden gelip onların ortak duyarlıklarını yansıtmayı amaçlamışlardır.

Bu parçada numaralanmış cümlelerden hangisinde yazım yanlışı yoktur?

A) I. B) II. C) III. D) IV. E) V.

18. Aşağıdaki dörtlüklerin hangisinde isim tamlaması yoktur?

A) Bu derdime çare bilmem neyleyim
Kande gider isem methin eyleyim
Başım alup bilmem kande gideyim
Rakiplerin siteminden dilinden

B) Kaşın kudret kalemiyle yazılmış
Güzel hicrin ile bağrım ezilmiş
Mah yüzüne çifte çifte dizilmiş
Benler midir fülfül müdür hal midir

C) Ağlayı ağlayı düştüm yollara
Karışayım boz bulanık sellere
Adı sanı bilinmedik illere
Gitmeyince gönül yardan ayrılmaz

D) Ağacın eyisi özünden olur
Yiğidin eyisi sözünden olur
İl için ağlayan gözünden olur
Ağlama hey gözü yaşın sevdiğim

E) Dinle sana bir nasihat edeyim
Hatırdan gönülden geçici olma
Yiğidin başına bir iş gelince
Onu yad ellere açıcı olma

19. Âb-gûndur günbed-i devvâr rengi bilmezem
Yâ muhît olmış gözümden günbed-i devvâre su

Dest-bûsi ârzûsiyle ger ölsem dostlar
Kûze eylen toprağım, sunun anınla yâre su

Zevk-i tîgünden aceb yoh olsa gönlüm çak çak
Kim mürûr ilen bırağur rahneler dîvâre su

Bu şiir ile ilgili olarak,

I. Ağır, sanatlı bir dil kullanılmıştır.
II. Beyitler kendi içinde uyaklanmıştır.
III. İmge ve mazmunlara yer verilmiştir.
IV. Nazım biçimi şarkıdır.

yargılarından hangileri doğrudur?

A) I ve II. B) I ve III. C) II ve III. D) II ve IV. E) III ve IV.

20. Köprüye varınca köprü yıkıldı
Üç yüz atlı birden suya döküldü
Nice yiğitlerin boynu büküldü

Kızılırmak yedin allı gelini
Gelini gelini suna boylumu

Bu şiirle ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

A) Nazım biçimi semaidir.
B) Ölüm temasını işlemiştir.
C) Çapraz uyak örgüsü vardır.
D) Sanatsız bir dil kullanılmıştır.
E) Zengin kafiyeyle söylenmiştir.